

8 Vzdělávání žáků s těžkým mentálním postižením a souběžným postižením více vadami

Tito žáci mají tak závažné mentální postižení zpravidla spojené i s dalšími závažnými poruchami motoriky, komunikačních schopností a s dalším zdravotním omezením, že je nutné, aby byli vzděláváni na základě speciálně upraveného vzdělávacího programu.

Vlastní obsah vzdělávání žáků s nejtěžšími formami zdravotního postižení je sebeobsluha, hygiena a stravování. Snahou při vzdělávání v přizpůsobených podmínkách a za odborného speciálně pedagogického vedení je, aby si žáci osvojovali elementární vědomosti, dovednosti a návyky, které jim umožní získat určitou míru soběstačnosti.

Vzdělávání má nejen jiný obsah a odlišné metody práce, ale vyžaduje i speciálně upravené podmínky odpovídající potřebám žáků a závažnosti jejich postižení. Je to otevřený variabilní proces probíhající s využitím netradičních speciálních metod, které napomáhají překonávat komunikační bariéry. Jedná se především o využívání alternativních a augmentativních systémů komunikace. Vzdělávání je doplněno různými formami rehabilitační tělesné výchovy a relaxačních činností.

Pro vzdělávání těchto žáků je charakteristické individualizované vzdělávání. Vnitřní členění tříd nevychází z věkových charakteristik žáků, ale z úrovně jejich individuálních schopností a potřeb, které jsou určující pro obsah vzdělávání. Režim dne je rozdělen na pravidelné střídání výuky, odpočinku a hry, které odpovídá možnostem zatížení žáků. Pro každého žáka je vypracován individuální vzdělávací plán. Všechna podpůrná opatření směřují k rozvíjení celé osobnosti.

Vzdělávací program pro žáky s těžkými formami mentálního postižení je plně prostupný se vzdělávacím programem pro žáky se středně těžkým mentálním postižením a v případě akcelerace vývoje rozumových schopností žáka je nejen možné, ale i vhodné jeho převedení do jiného vzdělávacího programu.

8.1 Výchovné a vzdělávací strategie školy

Společné postupy na úrovni školy, uplatňované ve výuce i mimo výuku (viz. 3.5.1 Výchovné a vzdělávací strategie), jimiž škola cíleně utváří a rozvíjí klíčové kompetence žáků základní školy speciální.

Velkým problémem komplikujícím vzdělávání těchto žáků je nízká míra rozvinutí psychických funkcí, zejména pozornosti, paměti, ale i volných vlastností potřebných k systematickému osvojování učiva. Tyto funkce je zapotřebí postupně probouzet, i když úspěšnost této činnosti bude u jednotlivých žáků odlišná. Jedná se především o rozvoj elementárních komunikačních dovedností, pohybové samostatnosti, základů sebeobsluhy a maximálně možné soběstačnosti. Velice důležitá je kultivace osobnosti žáků, rozvíjení jejich estetického cítění a zájmů, výtvarných a hudebních schopností a nejjednodušších pracovních dovedností.

Při vzdělávání těchto žáků je nutné zajištění atmosféry jistoty a bezpečí jako základu vytváření vztahů.

8.1.1 Cíle vzdělávání:

- Vést žáky k osvojení základních hygienických návyků a činností týkajících se sebeobsluhy
- Rozvíjet pohyblivost žáků a snažit se o dosažení co nejvyšší možné míry jejich samostatnosti a orientace ve vztazích k okolí
- Vést žáky k rozvíjení komunikačních dovedností využíváním systémů alternativní a augmentativní komunikace
- Rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat s blízkými osobami a vykonávat jednoduché úkony
- Vést žáky k vytváření pozitivních vztahů ke spolužákům a k začlenění do kolektivu
- Přípravovat žáky k tomu, aby se projevovali jako samostatné osobnosti
- Vytvářet u žáků potřebu projevovat pozitivní city
- Rozvíjet žakovu pozornost, vnímavost a poznání

8.1.2 Klíčové kompetence

Vzdělávání těchto žáků je vedeno snahou o to, vybavit je souborem elementárních klíčových kompetencí na úrovni, která je dosažitelná a která jim umožní najít vhodnou formu komunikace a soužití s jejich okolím. Utváření klíčových kompetencí tvoří základ dalšího rozvoje žáků a jejich integrace do společnosti.

Vzhledem k závažnému poškození kognitivních funkcí u těchto žáků je kladen důraz především na klíčové kompetence komunikativní, sociální a personální, pracovní.

Kompetence k učení

Na konci základního vzdělávání žák:

- rozumí jednoduchým pojmům, znakům a symbolům a je schopen je užívat
- pozná a rozlišuje základní piktogramy
- pozná tiskací písmena
- napodobuje různé předvedené pohyby a činnosti
- používá učební pomůcky

Kompetence k řešení problémů

Na konci základního vzdělávání žák:

- řeší známé situace na základě nápodoby či opakování
- chápe a plní jednoduché příkazy
- orientuje se v okolním prostředí
- orientuje se v časovém režimu dne
- překonává pocity strachu

Kompetence komunikativní

Na konci základního vzdělávání žák:

- poznává známé osoby a dorozumívá se s nimi verbálními nebo nonverbálními formami komunikace
- reaguje na své jméno
- reaguje na jednoduché pokyny, vyjadřuje souhlas či nesouhlas
- vyjadřuje své potřeby, pocity a nálady různým způsobem verbálními i neverbálními prostředky
- dokáže pozdravit a reagovat na pozdrav vhodným způsobem

Kompetence sociální a personální

Na konci základního vzdělávání žák:

- uvědomuje si svoji osobu prostřednictvím svého těla
- zná členy své rodiny a osoby ze svého nejbližšího okolí

- rozlišuje osoby různého pohlaví (chlapec – dívka, muž – žena)
- navazuje kontakt a adekvátně se dorozumívá s okolím
- spolupracuje se svými učiteli a spolužáky
- chová se zdrženlivě k neznámým osobám

Kompetence pracovní

Na konci základního vzdělávání žák:

- zvládá nejjednodušší úkony sebeobsluhy a základy osobní hygieny
- poznává a používá předměty denní potřeby
- rozlišuje předměty různé velikosti a tvarů, uchopuje je a účelně s nimi manipuluje
- využívá jednoduché pracovní techniky při práci s různými materiály
- podílí se na jednoduchých praktických činnostech

8.2 Tabulace učebního plánu pro 1. – 10. ročník pro vzdělávání žáků s těžkým mentálním postižením, souběžným postižením více vadami

Povinné vzdělávací obory

	1. – 10. ročník											
Názvy vzdělávacích oborů	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	celkem	Disp.
Rozumová výchova	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	30	-
Řečová výchova	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	20	-
Smyslová výchova	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	40	-
Hudební výchova	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10	-
Výtvarná výchova	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10	
Pohybová výchova	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	20	-
Zdravotní tělesná výchova nebo Rehabilitační tělesná výchova	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	40	-
Pracovní výchova	3	3	4	4	4	4	4	4	5	5	40	20
Celkem	20	20	21	21	21	21	21	21	22	22	210	20

8.3 Učební plán pro 1. – 10. ročník pro vzdělávání žáků s těžkým mentálním postižením, souběžným postižením více vadami

Vzdělávací oblast	Vzdělávací obory	1. – 10. ročník										
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	1.-10.
Člověk a komunikace	Rozumová výchova	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	30
	Řečová výchova	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	20
Člověk a jeho svět	Smyslová výchova	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	40
Umění a kultura	Hudební výchova	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10
	Výtvarná výchova	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10
Člověk a zdraví	Pohybová výchova	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	20
	Zdravotní tělesná výchova nebo Rehabilitační tělesná výchova	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	40
Člověk a svět práce		2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	20
Disponibilní časová dotace		1	1	2	2	2	2	2	2	3	3	20
Celkem		20	20	21	21	21	21	21	21	22	22	210